

LA INCOHERÈNCIA DE LA TOLERÀNCIA

XAVIER VIVES I SABATÉ

En la idea de tolerància hi ha un drama inherent.

Qui més qui menys té un conjunt de valors en què creu, i està del tot convençut que són la millor manera de comportar-se en el món. Creences religioses, valors ètics, ideals polítics, pensaments filosòfics o simples comportaments socials afirmen categòricament que, si tothom els seguís, el món seria millor i tots seríem més feliços. Llavors, per què no imposar-ho? Si la democràcia ens aporta tants béns, per què no obliguem tots els països a ser democràtics? Si el matriarcat li ha permès a una societat viure en pau durant segles, per què no l'ha de imposar? Sembla irresponsable no fer-ho. Per què hauríem de ser tolerants?

Quants sistemes polítics, filosòfics i religiosos s'han creat i s'han volgut imposar perquè enlluernaven per la seva claredat, coherència i nitidesa de conceptes, perquè amb la seva simplicitat semblava que podien regir el destí de les persones molt millor que qualsevol comportament espontani, imprevisible i complex.

I, això no obstant, tots aquests sistemes racionalistes i aparentment complets, quan s'han imposat de manera radical en societats reals —sens dubte de bona fe— han estat nefastos per

a les persones. El coneixement és un instrument que simplifica la realitat i ens ajuda a manejar-la i a comportar-nos, però no la pot substituir; hem d'assumir que cap racionalitat, per molt nítida i lògica que pugui ser, coneix tota la realitat sense entrar en contradiccions. La tolerància és la defensa a la sobre-simplificació ideològica.

La recerca absoluta de la coherència porta a una inadequació amb el món real o, a l'inrevés, l'adequació i comprensió de la realitat obliga a acceptar la incoherència. Tots podríem trobar exemples de persones i intel·lectuals que, volent portar el seu comportament i pensament a una total coherència, han acabat amargats —de vegades amb suïcidi inclòs— i desenganyats d'un món que sembla no voler seguir el mateix camí i al qual veuen dèbil i incapaç d'assumir el repte. I també coneixem persones amb ideals i creences fermes, molt fermes, que s'han lliurat a l'ajuda del proïsme més desvalgut i que, per poder ser efectius, s'han vist obligats a renunciar o a saltar-se criteris i ideals que tenien per bons. Els primers creuen que el seu coneixement és suficient i necessari i, en la seva simplificació, clara i nítida, es dolen del món real. Els segons assumeixen la seva incongruència perquè coneixen la complexitat de la realitat i gaudeixen de la meravella del món real, i saben que allò que veuen clar i nítid —quan ho veuen— és únicament un instrument per continuar gaudint de la

complexitat i, per què no, de la pròpia incongruència.

Els plantejaments ideològics són comprensibles però no són realistes. Quan la ideologia es posa per davant dels fets reals entra en contradiccions, perquè simplifica, unifica i se sent obligada a imposar-se, mentre que el món és complex, divers i amb necessitats diferents.

I, tanmateix, la pregunta inicial continua sense resposta perquè si som tolerants hem d'assumir altres formes, cultures, comportaments... que ens semblen aberrants, estranys o incomprensibles. Li és molt més fàcil ser tolerant a aquell qui no creu en res que no pas a aquell qui creu fermament en uns ideals, perquè el que creu ha d'assumir la irresponsabilitat de no poder-ho imposar i per tant la impossibilitat de fruir la idealitat. És la impossibilitat lògica d'imposar un sistema simplificat, reduït, reductor, homogeneïtzador, encara que nítid, clar, transparent, evident...

És un problema derivat de les limitacions del nostre pensament, que necessita simplificar per entendre. Contràriament, quan una societat es complica per poder servir els ciutadans —perquè entén que hi ha diferències i diversitats— i renega d'una viscosa puresa ètnica o lingüística o religiosa o ideològica i no és nítida, ni evident, ni lògica, ni pura, ni... llavors és una societat culta. La cultura desenvolupa la impuresa perquè desenvolupa la persona i la respecta.

I és què la tolerància és incoherent.